

Gehandicapte als beeld van God

H. van den Berg

Een Koningskind?

Ik begin dit artikel met een verdrietige ervaring. Van een vrouw, ergens in het land. Zij was op bezoek in een inrichting waar gehandicapten verzorgd worden. Daar kwam ze in gesprek met een van de groepsleidsters. Op een gegeven moment kwam 'Dit Koningskind' ter sprake. Daarna liep het gesprek ongeveer als volgt.

"Dit Koningskind?" zei die leidster, "wat is dát dan?" De vrouw vertelde er iets van: "Dat is een vereniging, die opkomt voor de belangen van verstandelijk en lichamelijk gehandicapten". Het werd voor de leidster al gauw duidelijk. Maar één ding snapte ze niet. "Waarom heet die vereniging dan 'Dit Koningskind'?" Ook dat werd uitgelegd: "Het is een vereniging van mensen die in God geloven. Ze geloven dat hun kinderen - ook de gehandicapte - kinderen van God zijn. God, die de Koning is van de wereld. Daarom zijn ook gehandicapte kinderen Koningskinderen".

Nou, daar snapte die leidster niets van. Ze deed er wat lacherig over. Hoe kun je nu van gehandicapten zeggen dat ze Koningskinderen zijn?

U begrijpt dat dit een pijnlijke ervaring was voor de vrouw die op bezoek was. Vooral als je bedenkt dat ze zelf moeder was van een gehandicapte zoon. Als zelfs een groepsleidster die dagelijks onder gehandicapten werkt, niet iets voelt van respect dat jij voor gehandicapten hebt, hoe zul je dat dan nog verwachten van anderen? Ze voelde zich eenzaam, onbegrepen en verdrietig.

'Zoiets'

Respect voor de gehandicapte als medemens, het ontbreekt vaak. Illustratief is een verhaal van Lize Stilma. Zij schreef eens het boekje *Zoiets neem je niet mee naar de winkel*. De titel van dit boekje is ontleend aan een van de korte schetsen die ze daarin geschreven heeft. 'Zoiets' staat erboven.

Het gaat over een moeder, die met haar gehandicapte zoon Adri in de supermarkt aan het winkelen is. Hij heeft zijn benen niet helemaal onder controle. Daarom kan hij niet snel uit de voeten. Rustig loopt hij door de supermarkt. Maar niet iedereen doet zo rustig. Een vrouw heeft haast, wil nog snel even wat boodschappen doen, en wordt daarbij belemmerd door Adri. Het irriteert haar. Ze moet Adri's moeder daar maar eens even op aanspreken. Geërgerd zegt ze tegen haar: "Zoiets neem je niet mee naar de winkel op zaterdagmiddag".

Je proeft het denigrerende en afwijzende. Zo'n gehandicapte is eigenlijk geen mens. Hij is een iets, een ding. Nog lastig ook. Overbodig. Hoe vaak wordt er in onze samenleving niet zo op gehandicapten neergekeken?

Ideaalbeeld

Hoe zou dat komen? Is dat vandaag erger dan vroeger? Is de maatschappij harder geworden? Ik weet het niet. Wel weet ik dat veel mensen slecht raad weten met hun gehandicapte medemens. Ze zijn er verlegen mee. Lopen er met een wijde boog omheen. Erger nog: ze storen zich eraan, schuwen gehandicapten of gruwen er zelfs van. Hoe zou dat komen? Omdat we vertrouwd gemaakt worden met een ideaalbeeld van de mens. Binnen dat beeld is nauwelijks plaats voor lijden en handicap. Je hebt pas een menswaardig bestaan als aan een aantal minimumbehoeften is voldaan. Een minimuminkomen, een goede gezondheid. En vergeet vooral niet: het mooie aantrekkelijke lichaam is onmisbaar binnen het ideale mensbeeld. Die ideale mens komt via de Sterreclame veelvuldig in beeld. Verder vergapen we ons aan de ideale mens, die zijn prestaties levert op het sportveld en in het atletiekstadion waar records steeds scherper gesteld worden.

Op dat niveau kan het zieke, zwakke en gehandicapte niet meekomen. O zeker, zij hebben hun Paralympics (spelen voor gehandicapten). Maar die kunnen qua belangstelling niet wedijveren met de echte Olympische Spelen. Tijdens de Paralympics houdt men zich wel met wedstrijden bezig, maar het zijn slechts achterhoedegevechten.

Beeld van God

Het is dus een hele onderneming om te schrijven over de gehandicapte als beeld van God. Hoe kun je van 'zoiets' nu zeggen dat 'het' beeld van God is? Dat is toch veel te positief gesteld. De gehandicapte kan de vergelijking met het ideaalbeeld van de mens niet doorstaan. Wat zou je hier dan moeten beginnen met het beeld van God? Laten we toch eens kijken.

Op de eerste bladzijde van de Bijbel lezen we al van Gods beeld: 'En God zeide: Laat Ons mensen maken naar ons beeld,

als onze gelijkenis. En God schiep de mens naar zijn beeld, naar Gods beeld schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij hen' (Genesis 1:26-28). Adam is dus naar Gods beeld geschapen. Hij heeft van God een voornamen plaats gekregen hier op aarde. Hij mag namens God onderkoning zijn, heersen over de dieren en heel de aarde beheren. Dat was een hele onderneming. Toch kon Adam dat aan. Want God had hem daar de mogelijkheden voor gegeven. Adam was een begaafd mens. Welke gaven maakten hem dan zo geschikt voor zijn taak? Dat waren de gerechtigheid en de heiligheid (HC zondag 3). Gaven waardoor hij onvoorwaardelijk God wilde dienen. Het was Adam en Mannin in het Paradijs maar om één ding begonnen: de wil van God doen, Hem eren. Dát maakt de mens tot beeld van God.

Het beeld van God vernield

Inmiddels is alles anders geworden. Sinds de zondeval is het Paradijs verleden tijd. En ook het beeld van God is stukgemaakt. Waar wordt dat duidelijker dan bij de gehandicapte? Kun je aan hem niet heel goed zien, dat hij het beeld van God verloren heeft? Hoe kun je aan een mongooltje zien, dat hij namens God de aarde beheert? Hoe zul je aan een autistisch kind zien dat het een voornamen plaats heeft in Gods schepping? Kan iemand die totaal verlamd is en alleen maar op bed ligt, Gods heerlijkheid laten zien? Het beeld van God lijkt verdwenen achter de handicap.

(Ik heb gekozen voor de aanduiding 'mongooltje'. Sommige lezers zullen daar moeite mee hebben. Zij zouden liever gesproken hebben over 'een kindje met het syndroom van Down'. Dat is een hele mond vol, en dus erg moeilijk te hanteren bij het schrijven van een artikel. Bovendien heb ik bezwaar tegen die aanduiding, omdat die mij te technisch en afstandelijk is.)

Maar het is de schijn die bedriegt. Inderdaad is het beeld van God kapotgemaakt. Maar wat is daarvan de oorzaak? Verdwijnt Gods beeld achter het scherm van de handicap, of is het iets anders? Laten we eens luisteren naar de belijdenis, de Dordtse Leerregels, hoofdstuk III/IV, art. 1:

'De mens is oorspronkelijk naar het beeld van God geschapen. Hij was in zijn verstand gesierd met ware en heilzame kennis van zijn Schepper en van de geestelijke dingen; in zijn wil en hart met gerechtigheid; in al zijn verlangens met zuiverheid. Hij was volkomen heilig. Maar op het ingeven van de duivel is hij uit eigen vrije wil van God afgeweken en daardoor heeft hij zich van deze uitnemende gaven beroofd. In plaats daarvan heeft hij over zich gehaald, wat zijn verstand betreft, blindheid, verschrikkelijke duisternis en een onbetrouwbaar en verdorven oordeel; wat zijn wil en hart aangaat, slechtheid, opstandigheid en hardnekkigheid; en bovendien in al zijn verlangens onzuiverheid'.

Hier is geen woord Frans bij! Waardoor is het beeld van God aan gruzelementen gevallen? Niet door de handicap! Maar door de zonde. Daar hebben alle mensen onder te lijden. Door de zonde geven we God niet meer de eer. We doen niet meer wat Hij wil. Iedereen heeft Gods beeld verspeeld, of hij nu hoogbegaafd is, of gehandicapt. Trouwens, wie heeft er niet een blinde vlek, een handicap in zijn leven? Hoogbegaafde mensen kunnen soms danig gehandicapt zijn, omdat ze twee 'linkerhanden' hebben. Een ander heeft een zwak geheugen, een derde mist taalgevoel, een vierde heeft communicatieproblemen. We weten allemaal van beperkingen en belemmeringen. Maar de ergste handicap is de zonde!

Herstel van Gods beeld

Toch mag dat niet het laatste woord zijn. Ook na de zondeval is er nog sprake van Gods beeld. God herinnert Noach eraan dat Hij de mens naar zijn beeld heeft gemaakt (Gen. 9:6). Dat blijft iets om niet te vergeten. Christus heeft onder ons gewoond, die het beeld van God is (2 Kor. 4:4). En wij belijden dat de Heilige Geest ons vernieuwt tot het beeld van Christus (HC zondag 32). Dat zijn hoopvolle woorden in een diepgeschonden wereld.

Maar geldt dat ook van onze gehandicapte broeders en zusters? Komen zij in dat proces van vernieuwing ook mee? Bemoeit de Heilige Geest zich ook met de diepgestoorden? Zou Hij hen gebruiken om het beeld van God te zijn? Gods eer te verbreiden? Dat kun je je haast niet voorstellen.

Je moet je dit ook niet allereerst *voorstellen*. Hier valt veel te *geloven*. Geloven in de belofte bij de doop gegeven. Toen hoorden we, dat de Heilige Geest in ons wil wonen. Die belofte geldt ook voor de gehandicapte kinderen van God. De Geest werkt ook in en door hen. Hij schakelt ook ernstige zieken en gehandicapten in. Tot Gods eer. Denk aan de blindgeborene (Joh. 9). De werken Gods moesten in hem openbaar worden, zegt Christus. Twee hoofdstukken verder lezen we dat onze Heiland bericht krijgt over de ziekte van Lazarus. Dan zegt Hij tot zijn discipelen: 'Deze ziekte is niet ten dode, maar ter ere Gods, opdat de Zoon van God erdoor verheerlijkt worde'. De apostel Paulus droeg een handicap mee, een doorn in het vlees (2 Kor. 12:7). De HERE wil zo zijn kracht laten zien in de zwakheid van Paulus.

Soms zie je het

Waarom schrijven we dit nu? Is dat om te romantiseren? De pijn en moeite weg te masseren? Nee, we erkennen dat er veel pijn en verdriet is. Wat een schrik, als er een gehandicapt kindje in je gezin komt. Dan stapelen de zorgen zich op. De vragen bestormen je. Hoe zal ons kindje zich ontwikkelen? Zal het kunnen praten, en lopen? Hoe wordt het met de

zelfredzaamheid? Waar komt ons kind straks terecht? Wat voor woonvorm zal geschikt zijn? Wie zorgt er voor hem als wij, ouders, er niet meer zijn?

Daarbij komt de moeite van het (vaak goedbedoelde) onbegrip. Een al te vlot gesproken woord van troost. Adviezen die kant noch wal raken, opmerkingen die je steken, omdat de omgeving vindt dat je er niet goed mee omgaat. De pijn van het onrecht dat je voelt, omdat voor allerlei bevolkingsgroepen van alles kan worden gedaan, maar dat op de zorg voor gehandicapten bekibbeld wordt en dat de (financiële) marges daar steeds smaller worden. Hier valt niets te idealiseren! Maar daarmee valt dat andere niet weg. Er kan door en rondom de gehandicapte iets moois opbloeien. Meermalen is gebleken 'dat deze broeders en zusters een charisma hebben dat anderen missen', aldus de preses op de synode van Berkel en Rodenrijs. Soms merk je niets van een charisma. Maar dan kan de gehandicapte toch het geloofsleven van anderen verdiepen, gewoon door er te zijn. De zorg voor zo'n gehandicapte is dan zwaar. Maar in geloof gedragen kan het je geloof verdiepen. Je wordt erdoor naar de HERE gedreven, die als Enige draagkracht geeft.

Een mongooltje wordt door haar vader 'een profetes zonder woorden' genoemd. Gehandicapten kunnen anderen beschaamd maken. Een voorbeeld daarvan geeft mr. J. van der Hoeven in zijn boek *Afscheid van een engel*. Hij schrijft over zijn zoon Aat, een mongooltje. Aat zal belijdenis doen. Dat wordt met de dominee doorgesproken. Na het gesprek staan de ouders op om afscheid te nemen. Maar dat gaat Aat te snel. Hij zegt:

"Eerst bidden". Ik (=de vader van Aat) zag de dominee denken: "vooruit dan maar!" Maar het was Aat die met ons bad. "Dank kerk, zingen, dominee Notelaar. ... Dank kop thee. Met vader, moeder naar huis, eten, morgen werkplaats. Jezus Christus. Amen." Hij was weer in volkomen rust, content en blij. Wij, de volwassenen, stonden er een tikkeltje stuntelig bij. Wij hadden ergens ook wel een lesje gehad' (p. 53).

Hoe vaak merk je niet dat je leven verrijkt wordt door de omgang met gehandicapten. Dat kun je rustig zo zeggen, zonder te romantiseren. De gehandicapte hoort er echt bij, hééft vaak iets, er gaat soms heel wat van hem of haar uit. Een gehandicapte profetes zonder woorden betekent meer dan een hoogbegaafde professor, die niet in God gelooft. De Heilige Geest is de grote Kunstenaar, die uit een gehandicapt en zondig mens Gods beeld tevoorschijn roept. Soms mag je er iets van zien! Tot beschaming, bemoediging, verwondering.

Gesprekspunten

- * De gehandicapte wordt vaak in onze samenleving als minderwaardig beschouwd; we hebben hierboven enkele voorbeelden genoemd. Zouden er nog meer te noemen zijn?
- * Zouden veel gehandicapten niet meer tot hun recht komen door ze te integreren in onze maatschappij? Hoe zou dat kunnen?
- * In hoeverre verandert dit artikel uw kijk op en benadering van de gehandicapten?
- * Bespreek aan de hand van het doopformulier, wat de doopbeloften allemaal kunnen betekenen tot bemoediging van ouders die een gehandicapt kindje hebben te verzorgen en op te voeden.